

Πανελλήνιες 2024

Αρχαία ελληνικά Προσανατολισμού

Προτεινόμενες απαντήσεις

A1.

1. Λ (ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους οἰκῶμεν ἰδίοις ἕκαστοι διωρισμένοι δικαίοις)
2. Σ (ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῶ συντρεφομένης.)
3. Λ (Οὐ γάρ, ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῷ, τοῖς μὲν Ἑλλησιν ἡγεμονικῶς τοῖς δὲ βαρβάροις δεσποτικῶς χρώμενος... πολέμων πολλῶν καὶ φυγῶν ἐνέπλησε)
4. Σ (οὓς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὄπλοις βιαζόμενος)
5. Λ (συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἄλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς)

B1. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, η πραγμάτωση της ιδανικής πολιτείας του Ζήνωνα έγινε από τον Αλέξανδρο. Η συγκεκριμένη σύνδεση δεν έχει καμιά ιστορική βάση αλλά μαρτυρά μια τάση εξιδανίκευσης του μεγάλου ηγέτη και την ανάγκη ύπαρξης μιας θεωρητικής βάσης που να μπορεί να στηρίξει την οικουμενική κυριαρχία του Αλέξανδρου.

Ο Πλούταρχος, για να τεκμηριώσει τη σύνδεση του έργου του Αλέξανδρου με τη στωική διδασκαλία για την οικουμενική (κοσμική) πόλη, αναφέρει επιγραμματικά τις διάφορες πλευρές της πολιτικής του Αλέξανδρου. Αρχικά, προβάλλει την πεποίθηση πως με την εκστρατεία και τις ενέργειές του ο Αλέξανδρος εκπλήρωνε μια θεϊκή αποστολή («ἤκειν θεόθεν») η οποία περιελάμβανε τα εξής: α) την επιβολή μιας οικουμενικής τάξης πραγμάτων («κοινὸς ἄρμοστής») β) τη συμφιλίωση όλων των λαών («διαλλακτῆς τῶν ὄλων»).

Στο απόσπασμα αναφέρονται οι προσπάθειες του Αλέξανδρου να δομήσει έναν οικουμενικό κόσμο αποφεύγοντας την αντιπαλότητα και τις τιμωρίες και ακολουθώντας πολιτική απαλλαγμένη από διακρίσεις. Ἐλαβε αποφάσεις υπερβαίνοντας τις συμβουλές του δασκάλου του, Αριστοτέλη, που στήριζε τη φυλετική διάκριση Ελλήνων-βαρβάρων και προέτρεπε τον μαθητή του να συμπεριφερθεῖ με ηγεμονικό τρόπο στους Ἕλληνες και δεσποτικά στους βαρβάρους. Επιχείρησε να εφαρμόσει μια πολιτική εντελῶς διαφορετική, η οποία θα ήταν αποδεκτή από τους διάφορους λαούς. Ο Αλέξανδρος παρουσιάζεται σαν να έχει σχεδιάσει και να εφαρμόζει ένα πρόγραμμα πολιτισμικής ομογενοποίησης (οικουμένη). Ο νέος ελληνοιστικός κόσμος που προέκυψε από την εκστρατεία του Αλεξάνδρου ανέδειξε καινούργιες αξίες, που υπονόμισαν τις αξίες των πόλεων-κρατῶν και στο ηθικοπολιτικό επίπεδο, η ηθική του Αριστοτέλη αντιστοιχούσε στη μικρή κλίμακα μιας πόλης και όχι στην αναδυόμενη οικουμένη. Η απόρριψη της πρότασης του Αριστοτέλη αισθητοποιείται με το σχῆμα ἄρσης θέσης και τη χρήση αντιθετικού συνδέσμου («ου γάρ... ἀλλά»).

Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, ο Αλέξανδρος επιδίωξε την αρμονική συμβίωση των λαών θεωρώντας πως με τις ενέργειές του εκπλήρωνε μια θεϊκή αποστολή («ἤκειν θεόθεν») για την επίτευξη μιας οικουμενικής τάξης πραγμάτων και για τη συμφιλίωση των λαών («ἄρμοστής καὶ διαλλακτῆς τῶν ὄλων») χρησιμοποιώντας κυρίως τον λόγο (λογική και ομιλία/πειθώ). Η θεϊκή αποστολή του υπαγορεύει αυτήν την πολιτική

συναίνεσης και συγκερασμού. Σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις ο Αλέξανδρος κατέφυγε στη χρήση βίας μέσω των όπλων («οὐς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὄπλοις βιαζόμενος»). Παραπέμποντας έμμεσα στην έλλειψη βίας και την κυριαρχία του Λόγου της ζηνώνειας Πολιτείας, ο Πλούταρχος υπαινίσσεται πως ο Αλέξανδρος οραματιζόταν και επιχειρήσε τη δημιουργία οικουμενικού κράτους, όπου οι άνθρωποι δεν θα αισθάνονταν υποταγμένοι και θα συμβίωναν ειρηνικά. Μέσω αυτής της ιδεολογίας ο Αλέξανδρος συνδέεται, σύμφωνα με τον Πλούταρχο, με την Πολιτεία του Ζήνωνα και καθίσταται ηγέτης.

Η ανάμιξη των τρόπων ζωής παρομοιάζεται πολύ παραστατικά με μια κούπα φιλίας («ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ») και αφορά τον τρόπο ζωής, τα ήθη, τους γάμους, τις συνήθειες και τις νέες αντιλήψεις που οφείλουν να υιοθετήσουν οι πολίτες του οικουμενικού κράτους. Σημαντικότερη από αυτές είναι η πίστη στη νέα οικουμένη που αντικαθιστά την παλαιότερη πίστη στην πατρίδα. Η αγάπη προς την πατρίδα συνεχίζει να θεωρείται βασικό καθήκον, ωστόσο ήδη οι Κυνικοί επαναπροσδιορίζουν τη σημασία του όρου. Καθώς το άτομο δεν προσδένεται ούτε περιορίζεται στην πόλη και τον τόπο του, ο όρος διευρύνεται, για να συμπεριλάβει ολόκληρο τον κόσμο. Η αντίληψη ότι υπάρχει ουσιαστική και φυσική σύνδεση του καθενός με την ανθρωπότητα, η προτεραιότητα της ανθρώπινης ιδιότητας, είναι η βάση του στωικού κοσμοπολιτισμού.

B2. Στα δυο αποσπάσματα, του Πλούταρχου και του Μάρκου Αυρήλιου, παρατίθενται βασικές θέσεις της στωικής φιλοσοφίας σχετικά με τον τρόπο που ένα άτομο σχετίζεται με τους συμπολίτες του και επιδιώκεται η αρμονία και η ομόνοια μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

Το απόσπασμα του Πλούταρχου ξεκινά με την αναφορά σε ένα έργο του Ζήνωνα, του ιδρυτή του Στωικισμού. Ο Ζήνων είχε γράψει ένα έργο με τον τίτλο Πολιτεία που δεν σώθηκε. Όπως ο Πλάτων στη δική του Πολιτεία, με την οποία αναπόφευκτα θα συγκρινόταν οποιαδήποτε άλλη, ο Στωικός κάνει τη δική του, εναλλακτική, πολιτική πρόταση για την ιδανική πολιτεία, στο πλαίσιο όμως μιας εποχής που αλλάζει. Πρόκειται, ίσως, για μία κοινότητα σοφών και ενάρετων ανθρώπων, όπου η ιδιότητα του πολίτη είναι μία μόνο πτυχή της ηθικής προσωπικότητας. Ο Πλούταρχος για τους σκοπούς του δικού του έργου συνδέει στοιχεία της ουτοπικής στωικής πόλης με την πολιτική του Μ. Αλεξάνδρου, ο οποίος έχει χαρακτηριστικά φιλοσόφου· και κάνει έναν αναχρονισμό: η δράση του Ζήνωνα ξεκίνησε γύρω στο 300 π.Χ., 23 χρόνια μετά τον θάνατο του Αλεξάνδρου.

Στην Πολιτεία του λοιπόν ο Ζήνων αντιτάσσει στον κατακερματισμό των ανθρώπων μια οικουμενική πόλη από όπου έλειπαν η διχόνοια, οι συγκρούσεις, η βία. Βασικό χαρακτηριστικό της Πολιτείας του Ζήνωνα είναι η άρση των γεωγραφικών και εθνικών περιορισμών και η υιοθέτηση ενός κοινού τρόπου ζωής για όλους τους ανθρώπους, μια θέση που αισθητοποιείται με τη χρήση της παρομοίωσης «ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῶ συντρεφομένης». Τελικός σκοπός του Ζήνωνα είναι η δημιουργία μιας εύνομης πολιτείας. Η ευνομία αποτελούσε μόνιμο αίτημα στη θεωρία και την πρακτική της ελληνικής αρχαιότητας. Ένας από τους υποστηρικτές της δημοκρατίας, ο λεγόμενος “Ανώνυμος του Ιαμβλίκου” συνοψίζει τα πλεονεκτήματά της, αξιολογώντας την ως «ό,τι καλύτερο για το σύνολο και για το άτομο». Στους Στωικούς, ο νόμος είναι ουσιαστικό στοιχείο της πόλης, η οποία ορίζεται ως ένα «πλήθος ανθρώπων που διοικούνται από τον νόμο», τον φυσικό νόμο που ισχύει για όλα τα πράγματα. Ο ηγέτης αυτής της κοσμοπόλης πρέπει να γνωρίζει τα αγαθά και τα κακά, να κατέχει το κύριο πολιτικό

αγαθό, την αρετή, και να αναλαμβάνει πολλαπλούς ρόλους (κυβερνήτης, δικαστικός, παιδαγωγός κ.ά.), ώστε να διασφαλιστεί η ευνομία.

Αντίστοιχα, ο Μάρκος Αυρήλιος, Ρωμαίος αυτοκράτορας και στωικός φιλόσοφος, καταγράφει τις παρατηρήσεις του για τον τρόπο που συνδέονται οι άνθρωποι μεταξύ τους και επιδιώκουν το συλλογικό συμφέρον. Δείχνει να συμφωνεί με τις δυο παραπάνω αρχές της ζηνώνειας Πολιτείας: τον ενιαίο τρόπο ζωής και οργάνωσης και τη σημασία της ευνομίας. Ως μέρος ενός ευρύτερου συνόλου, κάθε άτομο υπακούει στον φυσικό νόμο και παρουσιάζει μια συγγένεια με τα υπόλοιπα μέλη, σαν να ανήκουν στην ίδια αγέλη, να ζουν με κοινό τρόπο, να διοικούνται με βάση τους ίδιους νόμους. Προεκτείνει τον συλλογισμό του επισημαίνοντας τα οφέλη της υπακοής στον φυσικό, κοινό νόμο αφού το σύμπαν δεν εμπεριέχει τίποτα που να μη γίνεται προς το συμφέρον του.

Στόχος όλων των μελών του συνόλου, όπως παρατηρεί ο Μάρκος Αυρήλιος, είναι η επίτευξη μιας αρμονικής ζωής (« δεν μπορεί παρά να κυλά αρμονικά η ζωή ») μέσα σε ένα κλίμα δικαιοσύνης και ευνομίας («μένει ευχαριστημένος με όσα του απονέμει η πολιτεία. »)

Συμπερασματικά, παρατηρείται σύγκλιση απόψεων ανάμεσα στους δυο στωικούς φιλοσόφους, παρά τη χρονική απόσταση που τους χωρίζει. Η υπακοή στον φυσικό νόμο και η διατήρηση κοινών αρχών και στόχων είναι βασικές προϋποθέσεις για την αρμονική συμβίωση όλων των ανθρώπων σε ένα οικουμενικό κόσμο.

B3. ένταση, προαιρετική, κράση, πληθυσμού, χρήσης

B4. 1γ, 2α, 3β, 4α, 5α